

POEZIJA
Oduvek, zauvek

Kriza, to je preplašen, izgubljeno uzdrhtan, bled trematak kad smrt davi život i ne zna se ko će biti jači. Hoće li smrt udaviti bolest zajedno sa životom, ili će ustati iz umiranja iscrpna, isisana snaga čovekova? A kriza u poeziji! Zar? Oblast poezije to je večnost; medium poezije to je misao i jezik; tvorac poezije to je čovek. A večnost je divno čudo, a misao i jezik je divno čudo, a čovek je divno čudo. Ne igrajte se sa čudesima! Poezija je iskonski dar ljudi od iskon. Poezija je atom sveta, "najlepši" atom sveta, i u njemu atomske sile i tajne bez broja i kraja. "Najlepši" atom, izraz je po geometričaru i pesniku Grku Platonu koji je, ne znam više tačno koji trougao, zvao "najlepšim", zato što je pun tajni, zakona, istina, dokaznih moći, konstruktivnih zgoda - zato što je element tvorački u arhitekturi i u svima tkivima organskih stvorenja...

Ne treba, doista, govoriti o krizi u poeziji, ali će slobodno sme govoriti, i mora govoriti, o fazi. Faza je biološki pojam, biološka pojava, regularni biološki uslov. Sve ima faze u ovome svetu. Sve živi u fazama, sve prolazi kroz faze; tako traje, tako se menja, tako uzreva, tako dotrajava. Sunčane faze su u pojavama njegovih eksplozija /urlja, protuberancija/ koje su, kako kažem, i za sunce i za njegov svezdani svet, nekad kobne nekad blagoslovne. Četiri, sve iste faze meseca stalan su izvor japanske klasične i moderne poezije. U našoj atmosferi, faze svetlosti idu od rumenkastih zora do sede sumračice i crnih noći. A u poeziji, evo dva poetska lika, dve poetske faze svetlosnih dejstava. U Homeru, Ajaks, pre no što će umreti, biti ubijen, moli se bogu Zevsu za svetlost: "... Svetlost daje i kada nas ubijaš" /ne sasvim tačan prevod grčkog χ αι θ λλεσθαι/. A nesrećni,

ukleti

Ričard III, grbav i hrom, mrzi proletnju svetlost, jer senke postaju jaane i plastične, i za Ričardom laju psi i galame deca. "...ovakav, ne mogu biti ni ljubavnik, ni otac, biću dakle slo-šnac." A uzmite na um faze života i rada Andre ~~Malroa~~ Malroa, svakojake, lepe i ružne, ali to je najveći tragični pesnik današnjice u Evropi, možda u svetu. I to je veličanstven primer kako zaključna rečenica, ili zaključni stih, ima moć kad ~~je~~ jedno-stavno. - Setite se drugog Francuza, pesnika i skoro mističkog jezikoslova Malarme. Počeo je sa jakim intelektualnim koncentracijama sa ideju i problem, i doživeo je da, na kraju, odjedared, jezik izbaci ~~završni~~ završni stih, poeziju, izbaci je kao metaak. Za-gledan, dugo, i očima i intelektom, u ~~problem~~ problem nauke, društva, lične psihologije, zagledan u prostitutku, ispisao je ovaj stih: "O, ti, koja o ništavilu znaš više nego mrtvi." Možda je baš sa tim ~~pobednim~~ ^{poetnim} izrazom jezika Malarme prevrnuo u drugu fazu, u svoj dugotrajni, do smrti ne~~rešeni~~ rešeni koštac sa tajnama jezika, sa budima jezika. Faza nemirna, nestaložena, faza neobličijene poezije u mnogoslusajeva. Pesnik Pol Valeri, to je jedna dalja faza Malarme. Jezik ~~konkizan~~ ^{konkizan}, ideja ~~precizna~~ ^{precizna} koji beskrajni zadaci. Glava ~~Gospodina Testa~~ ^{Gospodina Testa} /la testa, la test, glava/ svemogućna je, toliko da mu srce ne treba. Žena gospodina Testa kaže: "Mislim da srce nema." Ali je Valeri, u prozno poet-skom tekstu Duša i ples, ušao u fazu čiste poezije. Mlada grčka igradičica, Atikta, ispunjava se zanosom svoje strasti, svoje umetnosti, plesa. Postepeno, teža više ne deluje na nju, laka je kao etar, ono ~~je~~ je što nije, ~~postaje poezije~~ postaje poezije. Dok se ne umori. Sroza se onda u hrpu mesa, i Grci oko nje pitaju: "Da nije umrla? Smeši se Grk lekar i kaže: Ne, ne, samo se umorila, vratila se u ono što i jeste." Faza ~~pesnika~~ ^{pesnika} Velrija bile su

mučnej valja, ne valja; jeste, nije; jesam, nisam. Dvadeset godina je trajao grč sunnji, nemoći, nemara urzevanja, rasta - do faze vaskrsa.

A faze krila? Možete, ako hoćete, početi sa krilima Ikarusa, sa sedmokriliim arhandjelima - sve je to poezija - ili od onoga grešnoga, paloga, na zemlju oteranog anđela koji je grčevito zagrlio brata čoveka, a nadnelo se nad njima ~~ovajna~~ krilo koje više ne leti. Pa krila u prolećnom letu ždralova, pa krila orlova, pa tek krila labudova. Severna ptica, koju mi vidimo samo u dve njene faze: kako, teška i velika, šepa na kopnu kratkim svojim nogama. I kako se odjednom preobrazila kad zaplovi jezerom. A ~~tamo~~ tamo, nad Skandinavijom, ^{koju} preleti jato labudova, to je bio oblak. Videla sam i poslednju fazu, mrtvoga labuda. ~~Tamo~~ Na severu, u njegovu zavičajju, kažu da labud ne umire, nego nestaje pošto se čula poslednja njegova pesma. Zamerali su ljudi velikoj balerini Ani Pavlovoj, što je dodala u poeziju "Labudova jezera" i labudovu smrt. Dobro, videla sam leš labuda. Jak, visok čovek svezao mu je ~~ne~~ noge, prikačio to sebi o rame, a telo pustio sebi ^{na} ledja. Glava labudova vukla se po kaldrmi. A krila, ogromne bčhe lepeze na dve strane, to je bio komad snežnoga ogrtača na Mon Blanu. Mrtva krila, mrtva pesma, ali poezija... Najzad, pingvini, ^{Zagonetno} neobična stvorenja. Upravljjeni kao čovek, hodaju dvema nogama, imaju retko pametne oči, ptice su po kljunu, ^{ci} i po krilima koja više nisu krila. Nisu ni ruke. Opet mrtva krila. Služe se pingvini njima kad se između sebe ^{biću} ~~tuče~~, i snažan udarac tim patrijkom od krila može na mestu ubiti protivnika. To je eto simbol poslednje faze telesnih krila. Ali, naredna faza je krilo duha, krilo mašte, krilo poezije, koje prestibe i premaša sva telesna krila.

~~Pa~~ Zar kriza u poeziji, kriza u misli čovekovoju, danas

kad imamo, mi i ceo svet, oranice i njive knji^{ga}, bogate šetve poezije u svima vrstama stihova i proze. Danas, prvi put otkad je nastala ova planeta, posećuju se ljudi iz nemezenih daljina kao da idu susedu u treću ulicu; rukuju se, grle, na sto jezika govore istovetne reči, ~~ne~~ ubijajte, ne rušite, ne mrzite; pišite i govorite i radite poeziju, kad ~~se~~ u svima vama, u bezbroj oblika i faza, ima poezije...

Za nevolju, u današnjoj fazi života i poezije naselio se, dođuše u malom broju, i pingvin. Ima tih slabokril^{o.c.m.} ptica među svim narodima, među svima strukama i talentima. Kako rekomo, probili su se i u poeziju, i, ~~se~~ ^{prema da reči govore, kažu} jednu dosta pometafazu. Naravno, bilo je, i biće takvih faza. Neizbežno je to u životu, u razvoju; ~~je~~ u napredovanje prodire i nazadovanje, ili ~~može~~ ^{zadržava} zastoje. Iz jedne takve faze uzviknuo je nemački pesnik Rilke: "... svi vas odande vide. Morate život svoj predrugojačiti. O pesnici, svi, i u stihu, i u prozi, i u umetnosti, i u srcu, i u intelektu, ~~ostanite~~ ^{ostanite} u svojoj fazi, ali nešto predrugojačite. "Isto to, ali malo drukčije, /po Vuku/ može da bude bolje nego da je sasvim isto. U predrugojačenostima se krije porast, uzrast, rast. Eto, po slušaju, pada reč baš ^{ona} koja treba. U današnjoj fazi poezije, svuda po Evropi, nema dosta rasta i moći. Radje se javlja onaj atomski stih, ili reč, ili zaključak, koji, kao Atina iz Zevsova čela, zaplamsa, prazne ~~kao~~ buktinja u araku, ~~ne~~ ^{ratuje} ~~odoljivom snaganom~~, silom ubedjenja i uzbudjenja. Nije u pesnika bila dovoljno jaka i trajna koncentracija nad idejom. Pesnik nije bio, ili nije uopšte, autarkna ličnost, o kojoj govore opet drevni Grci. U današnjoj fazi poezije, pesnik, sa zadovoljstvom, ~~i sa uspehom~~, ^{prema da reči govore, kažu} ~~predja~~ nekoliko snažnih i ~~valjenih~~ poruka, rezultata, ali ih naniže kao zrnca u brojanicama, a ne stopi ih,

Žive i krvave, u relaciji, ^u ~~odnose~~. Zrnca u brojanicama nemaju životnu funkciju. Živi odnosi, ^{poet.} plastični odnosi, to je rast, to je uspon, to je dokaz, to je pravo na životnu ⁱ funkciju. U današnjoj fazi poezije, budite obazrivi ^A ~~na~~ pridjevima, atributivnim dodacima i visuljcima koji nisu u ^u ~~odnosnoj~~ vezi sa imenicom ili glagolom. Pridjevi, ako nisu krenuli iz čela ili iz korena imenice, oni su obrisi, periferije, u koje ulazi sve što imenica jeste i može, i sve što nije ~~imenice~~. Suštinski je Njegošev atribut u stihu: "Krv je ljudska hrana naopaka. Ako nema tog suštinskog odnosa - videli smo, ^u ~~u~~ dobroj pesni, u jednom stihu, četiri imenice i četiri i po atributa - to je onda raspinjanje smisla konjima na repove, i gubi partiju i pesnik, i čitalac, i svaka imenica i svaki atribut. Jedna egzemplarna konfuzija. Najzad, dok traje ova faza, prestanite razgraničavati intelekt od emotivnosti. U poeziji, oni se ne isključuju, nego se takmiče; i često je emotivni pogodak u čitaoca ^u ~~u~~ intelekta daleko jači nego ~~u~~ ^u pogodak iz srca. Kad Bodler kaže, sasvim bez atributa, da je čovek sam sebi "i rana i nož", to je vrlo poetski hitac, a vrlo pozitivno hitac spremljen u intelektu, ~~u~~ intelektualnih iskustava. Kad pesnik Šeli kaže: Pakao je veliki grad vrlo sličan Londemu, pa razloži, čisto intelektualno: da je i u paklu i u Londonu puno stamanjenih ljudi, i tamo i tamo vrlo malo vedrine čovečanske, onda smo tu samo još jedared podvukli tezu: da intelekt, ravno kao i ^{emotivnost} ~~emotivnost~~ stvara veliku poeziju...

Nema razloga govoriti o krizi u poeziji; nema razloga suviše se bojati faze pingvinske. Proći će ovo što je danas ~~naše~~ problemska faza, doći će druga.